

NOVÁK Anikó

Újvidéki Egyetem, Bölcsészettudományi Kar
Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék
Újvidék, Szerbia
aniko.novak@ff.uns.ac.rs

A VIZUALITÁS ÉS TEXTUALITÁS VISZONYA A VAJDASÁGI MAGYAR FOLYÓIRATOKBAN

The Relationship of Visuality and Textuality in the
Hungarian Periodicals in Vojvodina

Veza vizualiteta i tekstualiteta u časopisima
vojvođanskih Mađara

A vajdasági magyar irodalom alakulásában kiemelt szerepet töltenek be a folyóiratok. Jelen dolgozat egy nagyobb kutatás problémafelvetéseként, bevezetőjeként elsősorban a vizualitás kérdéskörét vizsgálja a vajdasági magyar folyóiratokban. Thomka Beáta az *Új Symposion* lényegéről értekezve a két nyelv, a nyelvi és a képi együttesét emeli ki. E tradíció a térség későbbi folyóirataiban is érezteti hatását, gondoljunk csak a *Symposion* és a Magyarországon megjelenő *Ex Symposion*, valamint a *DNS* posztalfabetikus folyóirat, a *Jelfolyam* on-line művészeti folyóirat és *kARTon* lapszámaira. A tanulmány körüljárja a vizualitás kérdéskörét, majd összegzi az *Új Symposion*nal kapcsolatos szakirodalom vonatkozó megállapításait, valamint vizsgálja a folyóirat továbbélését a kortárs vajdasági magyar irodalomban. *Kulcsszavak:* vajdasági magyar irodalom, folyóirat-kultúra, vizualitás, textualitás, *Új Symposion*

A vajdasági magyar irodalom és kultúra történetében mindig is kiemelt szerepet töltek be a különböző folyóiratok, valamint a hetilapok és folyóiratok mellékleteként megjelenő kiadványok (vö. Virág 2007, 536). A periodikák az aktuális irodalmi irányok pillanatfelvételeiként szinte azonnal jelzik a különbö-

ző változásokat; a zsengek és a későbbi kanonizált művek közös gyűjtőhelyei, s mint ilyenek az irodalomtörténet-írás jelentős forrásai.

E dolgozat a vizualításra fókuszál, mely a XX. század hatvanas éveitől a vajdasági magyar folyóirat-kultúra meghatározó karakterét adta. A délszláv és európai tradícióból építkező *Új Symposion* a szellemi és kreatív szabadság generációs formájaként (vö. Virág 2007, 538) mind megjelenésében, mind tartalmában eltért a korszak magyarországi periodikáitól. Fontos kiemelni, hogy az *Új Symposion* amellet, hogy vizuális jellege tagadhatatlan, folyamatosan tematizálta is a vizuális kultúrát. Ahogyan Thomka Beáta fogalmaz, a lap szellemiségével és grafikai karakterével is magyarázható, hogy a hatvanas–hetvenes évek alternatív magyar kultúrájának fontos tényezőjeként tartjuk számon. A folyóirat szokatlan tördelése és hangsúlyos képzőművészeti jellege „az ellenkultúra és konvencióellenesség jegyeit erősítette” (Thomka 2009, 131). Ugyanő állapította meg, hogy ha kiragadnánk egy folyóiratszámot a hatvanas évek végéről, a legszembeötlőbb tulajdonsága „a két nyelv együttese, a verbális és képi különös egyenrangúsága lenne” (Thomka 2009, 130). E tradíció a térség későbbi folyóirataiban is érezteti hatását, gondoljunk a *Symposion* posztkulturális folyóirat és a Magyarországon megjelenő *Ex Symposion*, valamint a *DNS* posztalfabetikus folyóirat, a *Jelfolyam* on-line művészeti folyóirat vagy a *kARTon* lapszámainra. Ha e periodikákban megvizsgáljuk a vizualítás és a textualitás egymáshoz való viszonyát, jelentős hangsúlyeltolódásokra figyelhetünk fel ugyan, viszont szembetűnő, hogy a többi magyar folyóirathoz képest dominánsabb bennük a vizuális elemek jelenléte és funkciója. A dolgozat célja felhívni a figyelmet a hagyomány továbbélésének elmozdulásaira, felvázolni a legfontosabb vonatkozó kérdésköröket, melyek részletes elemzése további tanulmányok témája lesz.

A vizualítás és az Új Symposion

A vizualítás is azon fogalmak sorába tartozik, melyek széles körű használata a pontos definiálás, körülhatárolás lehetetlenségét eredményezi. Jelen írás nem tesz kísérletet meghatározására, sem a különböző megközelítésmódok teljességre törekvő ismertetésére, csupán néhány, a képi fordulat és a választott téma szempontjából releváns mozzanatot emel ki e tag kutatási területből.

A vizuális kultúra maga a mindennapi élet, állítja Nicholas Mirzoeff, valamint rámutat arra, hogy „a posztmodernizmus egy olyan korszakot jelez, amelyben a vizuális képek és az eredendően nem vizuális természetű dolgok vizualizálásá-

nak mennyisége drámai mértékben megsokszorozódott anélkül, hogy emögött bármilyen világos célt fel lehetne fedezni” (Mirzoeff 2000, 27). Annak ellenére, hogy az információk többsége látás útján jut el hozzánk, és a vizuális tartalmak dömpingjében élünk, a képek interpretálása mégsem nevezhető könnyűnek, még akkor sem, ha bizonyos tekintetben egyetértünk Mirzoeff véleményével, aki hangsúlyozza, hogy a vizualizálás „érthetőbbé, gyorsabbá és hatékonyabbá teszi” a nyelvi diskurzust, viszont fontos kiemelni, hogy azt nem helyettesíti (Mirzoeff 2000, 29). A vizuális tapasztalatok bősége és a megfigyelések elemzésének képessége közötti szakadékra Mirzoeff is felhívja a figyelmet, valamint Sziveri János is foglalkozik ezzel *A közegek szabadsága* című képzőművészeti írásában: „A vizuális kultúra megfelelő interpretálásához elmaradhatatlanul szükséges ismernünk annak idők folyamán kialakult bonyolult nyelvezetét, nyelvét. Más szóval, vizuális anyanyelvünk megléte nélkül saját vizuális közegünkben is otthontalanul közlekedünk” (Sziveri 1999). A vizualitás ábécéjének nem tudása lehet az oka mind az *Új Symposion*t, mind az azt követő, erőteljesen vizuális lapokat érintő elmarasztaló ítéleteknek.

Sziveri a vizuális kultúráról szóló jegyzetében többek között foglalkozik a szkripto-vizuális közlésrendszerekkel, vagyis a napilapokkal és folyóiratokkal, valamint a plakát- és könyvművészettel. Szerinte a nyomdai termékeknek helyüknek kell lennie kommunikációs rendszerünkben. Őt elsősorban e termékek vizuális információkat nyújtó oldala érdekli. Sajnálataát fejezi ki a napilapok és folyóiratok, kisnyomtatványok unalmas, sablonos megjelenése miatt, holott szerinte a vizuális kinézet műveltségünk szerves eleme. A könyvkészítéssel némiképpen jobb a helyzet meglátása szerint, hiszen e nagyon összetett folyamat során nagyobb hangsúlyt fektetnek a vizuális szempontokra. Kiemeli a tipográfia fontosságát, valamint Kassák Lajos gondolatait idézi a témával kapcsolatban: „»Egy jó könyv létrehozása, a papír tudatos kihasználása, a szövegek tartalmát reprezentáló tipográfiai elrendezés, a fűzés vagy kötés, a belső tartalomnak és a külső alaknak karakterisztikus megformálása – komoly teremtő feladat. A könyvet optikai és taktilis érzékeinkkel fogjuk föl, ez a két szempont a könyvcsinálás fundamentális eleme«” (Sziveri 1999).

Az *Új Symposion* szerkesztésében viszont éppen a Sziveri által elmarasztalt tendenciáknak az ellentéte fedezhető fel. A folyóirat készítése a könyvéhez hasonló, lényeges annak tárgyi mivolta, tipográfiai elrendezése, a külső alak megformálása. A könyvszerűség még jellemzőbb a későbbi *Symposion* folyóirat esetében.

„Az *Új Symposion* története megírásra vár” – írja Szajbély Mihály *A Symposion-mozgalom lezárult története* című tanulmánya lelegején, mint megállapítja, inkább a lap legendája, illetve a Symposion-mozgalom áll a vizsgálódások középpontjában, mint maga a folyóirat, amelynek legendáktól megtisztított történetének megírása komoly nehézségek elé állítja az arra vállalkozókat (vö. Szajbély 1997, 226). Szajbély munkájában kiemeli a lap formátumát, mely eltért a korabeli magyarországi folyóiratok külalakjától, valamint jellemzői között a szellemi nyitottság, a modern nyugati irodalom, a filozófia, Herbert Marcuse és a 68-as diákmozgalmak, Dusan Makavejev filmjei és a BITEF mellett a képzőművészeteket is említi. Erdősi Vanda az *Új Symposion*ra elsősorban művészeti lapként tekint, s hangsúlyozza, hogy „a lapokban kibontakozó sajátos művészet és kultúrakoncepciók óhatatlanul érintettek nyelv- és társadalompolitikai kérdéseket is” (Erdősi 2009).

A lappal kapcsolatban általános következtetések nehezen vonhatóak le, a közel harmincévnyi anyag nem lehet egységes, az egymást váltó szerkesztőségek, nemzedékek, valamint műszaki szerkesztők kéznyoma jól kivehető. Viszont a dinamikus változás fogalmával mégis érzékeltetni tudjuk a folyóirat karakterét. E dinamikusságot emeli ki Dánél Mónika is, aki a képzőművészeti és nyelvi hagyomány montázsszerű elrendeződése kapcsán állapítja meg, hogy e két médium közösen valami újat hoz létre, „kép és szöveg közös változó terét”, s viszonyuk alakulásával teremtik meg a folyóirat dinamikus tereit (Dánél 2006, 30). Dánél elsősorban az a „részterület köztes tér” foglalkoztatja – amely lehetővé teszi, hogy egyáltalán beszélhessünk kép és szöveg viszonyáról –, a foucault-i határvonal, mely nem elválaszt, hanem a pillanatnyi viszonyt képviseli. Hangsúlyozza, hogy e két médium nem egymás illusztrációjaként vagy leírásaként jelenik meg a lap hasábjain, saját medialitásukat mégsem zártként képzelik el, hanem valamiféleképpen hatnak egymásra, s a közöttük lévő „térben keletkező viszony némasága, felcsillanása a befogadás megszólaltatásában juthat hanghoz” (Dánél 2006, 27). Megállapításait az *Új Symposion* kiválasztott címlapjainak és oldalainak elemzésével támasztja alá. A borítokon elsősorban a homokóraforma, avagy a hallgatás asztala alakulását vizsgálva ír a kép és a szöveg viszonyának módozatairól. Több helyütt is megfigyelhető például a kép és a szöveg terének egymásba hatolása, egymásba ékelődése, de értelmezői viszonyt is felfedezhetünk a kettő között, például Hegyi Lóránd tanulmányának címe felfogható képaláírásként is (vö. Dánél 2006, 30–34). Dánél a montázs és a kollázs eljárását emeli ki, amely „nem fedi el az elemek különeműségét, egy időben láttatja a vágást és a ragasztást” (Dánél

2006, 32). Mind a borítók, mind a lap belső oldalai tekintetében kiemelt tulajdonság a mozgalmasság. Visszatérő motívumként láthatjuk a keretet, mely „a médiumok önreflexív alakzataként szolgál, illetve a kép és a szöveg megnyíló tereinek kifejezőjeként” (Dánél 2006, 35). A keret különbözőképpen jelenik meg a lapban, például a szövegek is kapnak a képekhez illeszkedő keretet, de a betűk, versek is betöltenek keretfunkciót. A keretből való kilépés, azaz a határok áthágása nemcsak kép és szöveg viszonylatában említésre méltó, hanem az egyik vagy másik médiumon belül is, elsősorban a különböző műfajok esetében. Megjegyzendő, hogy a keret mindezek mellett a linearitás megszakítására, a töredezettség érzékeltetésére is kiválóan alkalmas (vö. Dánél 2006, 36–40). Igen érzékletesen foglalja össze ezt és ennek hatását Dánél: „Látható, hogy mindkét médium saját hagyományként kapott határait, kereteit szakítja fel, reflektál saját medialitására, így nyitottabbá válik a másik médiummal létrejövő interakcióra. Új műfajok, heterogén egymásra épülő keretek keletkeznek” (Dánél 2006, 36).

Az *Új Symposion*ról valóban átfogó képet Virág Zoltán *A margó vándorai* című tanulmányából kaphatunk. A szöveg címe azontúl, hogy utal azokra a marginális alakokra, akik benépesítették a hatvanas–hetvenes évek jugoszláviai magyar irodalmát, valamint az *Új Symposion* lapjait, a kép és szöveg viszonyát is szemléletesen jelzi, hiszen a képek és szövegek a szó szoros értelmében vándorolnak a margón. Az egyes szövegekbe nemcsak képek, de más szövegegységek is behatolnak. Ugyanez a jelenség az *Ex Symposion*ban is megfigyelhető. Az *Új Symposion* szerkesztésmódját nagyban meghatározta a korszak délszláv folyóirat-hálózata. Virág szerint „az *Új Symposion* története elválaszthatatlan a különböző nyelvek és kultúrák kaleidoszkópjában kibontakozott kapcsolat-történeti, művelődéseméleti, fogadtatástörténeti és intézménytörténeti összefüggésektől” (Virág 2007, 537). A térség többi hasonló periodikája esetében is megfigyelhetőek ugyanazok a politikai leváltások, támadások, amelyek az *Új Symposion* történetét is meghatározták. Ha viszont korábbra, a gyökerekre tekintünk, akkor is inkább a délszláv történeti avantgárd kísérletekkel találkozunk, mint Kassák lapjaival. Az 1916-ban Zágrábban kiadott *Kokot*, az 1917-es *Vijavica* és *Juriš*, az 1921-ben létrehozott *Zenit*, az 1922-es *Dada-Tank* és *Dada-Jazz*, valamint a szintén 1922-ben indult *Putevi* folyóiratok alakították az *Új Symposion* arculatát (vö. Virág 2007, 537–541). Virág Zoltán a lap kapcsán kiemeli a tematikus variabilitást, a fellazított tördelést, a Benes Józsefnek, Maurits Ferencnek és Szombathy Bálintnak köszönhető leleményes formatervezést, a mives kivitelezést és a merész illusztráltságot, valamint a lap mind ezzel nagyon is összefüggő tulajdonságát, hogy felvonultatta „az irodalmi és

művészeti produktumok tömegét, miközben a kritika, a szépirodalom, a média, a vizuális művészetek, a zene, a képregény és más tömegműfajok támaszpontjává, kommunikációs bázisává, a nyelvek és a kultúrák átjárhatóságának mixtum compositumává erősödött” (Virág 2007, 542).

Az Új Symposion hagyományának továbbélése

Ha végigtekintünk az *Új Symposion* utáni vajdasági magyar folyóiratok palettáján, szembeötlik több olyan vállalkozás, mely vizualitással erőteljesen áthatott. Dánél Mónika hangsúlyozza, hogy a folyóirat által teremtett nyitott művészeti tér élő hagyományként hat, s bár a folytatást nem a töretlen linearitás jellemzi, e tér keretként értelmezhető, „ami kijelöl, de ami számtalan módon alakulhat át, nyílhat meg” (Dánél 2006, 35).

A lap szellemiségét és arculatát, formátumát a Sziveri-féle szerkesztőség tagjai által Veszprémben 1992-ben alapított *Ex Symposion* folytatja leginkább. A szerkesztők önidentifikációjában is fontos szerepe van e kapcsolat kiemelésének, az *Ex Symposion* honlapján a következőket olvashatjuk: „Az *Új Symposion* folyóirat hagyományait folytatjuk, hiányterületeket próbálunk föltérképezni, a magyar irodalmi köztudatból hiányzó alkotókat, vonulatokat megismertetni, témákat feldolgozni. Szerkesztőségünk tagjai, munkatársai között vannak a magyar, horvát, szerb, szlovén irodalom jeles alkotói. »Előző életünk« tapasztalatait, baráti és irodalmi kapcsolatainkat fölhasználva egy szélesebb földrajzi és szellemi területeket átfogó folyóiratmodellt próbálunk megvalósítani az országban és határainkon kívül, különböző településeken élő szerkesztőségi tagok, munkatársak összefogásával” (*Ex Symposion*). Ugyanitt találunk utalást a vizuális jellegre is, mely nemcsak a lap hasábjain van jelen, hanem a folyóirathoz kapcsolódó különböző eseményeket is meghatározza.

Az *Ex Symposion* szöveghangsúlyos periodika, melyben a szöveg és a kép viszonya dinamikus. Az *Új Symposion* több játékos tipográfiai megoldását felfedezhetjük benne. A harmadik szám vizuális arculatának kialakulásának körülményeit Tolnai Ottó *A repülő úr és a repülő leány avagy feljegyzések A vég tónusához* című írásában ismerhetjük meg. Az esszé a két médium szerves kapcsolatáról, egymás kölcsönhatásáról tudósít: „megvan a harmadik EX-szám képanyaga, amelyet teljesen abszorbeálni tudnak majd szövegeink, amelyek teljesen abszorbeálni tudják majd szövegeinket, amely ismét nemcsak külsősége, köpenye lesz a folyóiratnak” (Tolnai 2007, 244). Továbbá a technikai munka részleteibe is betekintést enged a szöveg, a válogatás és a konkrét számítógépes mun-

ka folyamatába, azaz a tisztítás, a kinagyítás és a megsokszorosítás műveletébe. Bár többnyire egyszerű, fekete-fehér képanyaggal operál a folyóirat, a képek elhelyezése, ismétlődése teszi izgalmassá és dinamikussá a lapot.

A jelző nélküli *Symposion* lapszámai a kétezres évek végén hívták fel magukra igazán az olvasók figyelmét. Erre az időszakra tehető a folyóirat nyelvi és képi fordulata: kétnyelvűvé válása, valamint a képzőművészet térhódítása a lap hasábjain. Mikola Gyöngyi a *Symposion*ról szóló tanulmányában a folyóirat-kultúra konvencióival való radikális szakításról, expanzív vizuális terjeszkedésről, képrobbanásról ír. Az illusztráció helyett a vizualizáció, vizuális interpretáció kifejezéseket használja (vö. Mikola 2012, 5). A folyóirat rendhagyó megjelenésének ünneplése mellett felveti azt a kérdést is, hogy valójában mit jelent ez a képi fordulat, „hoz-e valami szemantikai-esztétikai többletet a szövegek »vizualizációja«, vagy minden inkább csak valami eredeti és hatásos csomagolás, egy olyan korszerű »köntös«, mely vonzóbbá, trendibbé, »szexibbé« teheti a mind népszerűtlenebbé váló, ráadásul térségünkben sok helyütt még mindig kétségbeejtően elavult módszerekkel oktató irodalmi kultúrát a Facebook-nemzedék számára” (Mikola 2012, 7). A kérdést a Tolnai Ottó 70. születésnapjára készített szám elemzésével kísérli meg. Autentikus gesztusként értelmezi a szövegek vizualizációját, ám megjegyzi, hogy olyan szerzők esetében, akik számára nem ennyire kulcsfontosságú probléma a képzőművészet, ez a módszer nem biztos, hogy működne. A képi értelmezéseket, olvasatokat komplexnek tartja, s megállapítja, hogy a képek szövegekhez fűződő kritikai viszonyulása ugyanolyan releváns, mint egy textuális interpretáció (vö. Mikola 2012, 8–9).

A Tolnai-szám valóban izgalmas játék, jól sikerült kísérlet, viszont a számok többségében talán a heterogénebb szöveganyag miatt nem sikerült ilyen szerves egységet teremteni a lap textuális és vizuális rétege között. A folyóirat inkább válik képhangsúlyossá, és a képi anyag mind minőségben, mind gazdagságban előtérbe kerül, elnyomja az írásokat. Erre egyébként Mikola Gyöngyi is utal tanulmányában, viszont amikor a folyóirat radikális szakításáról ír, nem veszi figyelembe, nem láttatja azt a közeget, amelyben e tematikus lapszámok megszületnek, így nem derül ki, hogy nem egyedülálló jelenségről van szó. A 2004-ben elindított *DNS* posztalfabetikus folyóirat lapszámai sokkal radikálisabban rombolják szét, írják újra a folyóirat-hagyományt.

Bár a *Symposion* mérete, alakja is számonként változik, de megmarad könyvszerűnek, a *DNS* ezzel szemben a legkülönbözőbb formákat, anyagokat hódítja meg. Az első számhoz csak egy viasztábla széttörése után juthattunk hozzá, de például táská és párna is rejti az egyes kiadványokat, továbbá a doboz alakját is

magára ölti a gerincet is sokszor nélkülöző periodika. Minden szám egy külön tematika, elméleti kérdés megtestesülése, a képek és szövegek elválaszthatatlanok egymástól, van, hogy az egyes szövegek szerzői is csak a képek alapján azonosíthatóak be.

A *Jelfolyam* online művészeti folyóirat 2008-ban indult, terepének a digitális világot, az internetet választotta, és ez különleges játéklehetőségeket biztosított a szerkesztőknek és a szerzőknek. A kép és szöveg mellett a videók is komoly szerepet kaptak a kísérletekben. Honlapjukon a következőképpen határozták meg tevékenységüket: „A megvalósítás első változata: a megjelenésre szánt szövegekhez illusztrációk készültek, és ezek mint szöveg-illusztráció fúziók kerültek fel kép formájában honlapunkra. Három rovattal indítottunk: Versek, Prózák, Tanulmányok – utóbbi az 5. szám óta nincs” (*Jelfolyam*). E multidiszciplináris folyóirat kezdetben az individuális alkotómunkán alapult, az írásokat az egységes illusztráció fogta össze, később viszont közös projekteken kezdtek dolgozni, valamint az írók és képzőművészek mellett zenészek is bekapcsolódtak a jelfolyamosok tevékenységébe.

Mindenképpen megemlítendő még a *kARTon* című lap is, amelynek első száma 2007-ben jelent meg Szabadkán magyar és szerb nyelven, már a *Symposion* kétnyelvű számait megelőzően, valamint képi világát is főképp azok a képzőművészek alakították, akik a *Symposion* vizuális arculatáért is felelősek.

Zárszó

Az *Új Symposion* igényes vizuális víziói olyan összművészeti alap eszközkészletét jelentették, amelynek darabjaiból, úgy tűnik, a posztmodern utáni állapotokban is leírható a jelenlegi posztjugoszláv folyóirat-kultúra. A határok átlépése, a keret felbontása, a hagyományos könyvformátum felforgató újragondolása a mai vajdasági magyar folyóiratok közös és még mindig progresszív alapelve, amely csak e sokoldalú, izgalmas univerzum interdiszciplinaritása felől olvasható termékeny módon, vagyis a kortárs filmes, képzőművészeti, képregényes mátrix szálait felfejtő szemlélettel.

Irodalom

Dánél Mónika. 2006. Symposion a hallgatás asztala körül: Kép és szöveg megnyíló terei az Új Symposionban. In *Kép – írás – művészet: Tanulmányok a 19–20. századi képzőművészet és irodalom kapcsolatáról*, szerk. Kékesi Zoltán–Paternák Miklós. 26–43. Budapest: Ráció.

- Erdösi Vanda. 2009. *Ellenpont és folytatás: A Symposion-mozgalom első korszakai*. <http://www.zetna.org/zek/folyoiratok/120/erdosi.html> (2017. aug. 16.)
- Ex Symposion*. http://exsymposion.hu/index.php?tbid=article_page__surfer&csa=load_article&rw_code=magunkrol (2017. aug. 16.)
- Jelfolyam*. <http://www.jelfolyam.org.rs/#> (2017. aug. 16.)
- Mikola Gyöngyi. 2012. A Symposion képi fordulata. *Symposion – Hid* 62 (12): 4–13.
- Mirzoeff, Nicholas. 2000. Mi a vizuális kultúra? *Ex Symposion* (32–33): 27–32.
- Szajbély Mihály. 1997. A Symposion-mozgalom lezárult története. In *Álmok álmodói: Irodalomtörténeti tanulmányok*. 226–233. Budapest: Magvető Kiadó.
- Sziveri János. 1999. Sziveri János képzőművészeti írásaiból. *Ex Symposion* 28–29. http://exsymposion.hu/index.php?tbid=article_page__surfer&csa=load_issue_toc&issue_id=11 (2017. aug. 18.)
- Thomka Beáta. 2009. Symposion-kollázs. In *Déli témák: Kultúrák között*. 119–139. Zenta: zEtna.
- Tolnai Ottó. 2007. *Feljegyzések a vég tónusához: Esszék*. Újvidék: Forum Könyvkiadó.
- Virág Zoltán. 2007. A margó vándorai. In *A magyar irodalom története. III.*, szerk. Szegegy-Maszák Mihály–Veres András. 536–548. Budapest: Balassi Kiadó.

RELATIONSHIP OF VISUALITY AND TEXTUALITY IN THE HUNGARIAN PERIODICALS IN VOJVODINA

Periodicals have a very important role in the history of Hungarian literature in Vojvodina. The paper's aim is to analyze the phenomenon of visuality in the Hungarian periodicals in Vojvodina. This work is the introductory part of a comprehensive research. When discussing the essence of the periodical *Új Symposion*, Beáta Thomka emphasizes the joint presence of both textual and visual languages. This tradition also affects other, later periodicals in the region: *Symposion*, *Ex Symposion* (published in Hungary), *DNS* (post-alphabetical periodical), *Jelfolyam* (online art magazine) and *kARTon*. To begin with the paper deals with questions of visuality, then summarizes the relevant observations in literature written about *Új Symposion* and finally, it looks into the variations on *Új Symposion*'s tradition, and the periodical's continuation in present-day Hungarian literature in Vojvodina.

Keywords: Hungarian literature in Vojvodina, periodical culture, visuality, textuality, *Új Symposion*

ODNOS VIZUELNOG I TEKSTUALNOG U VOJVOĐANSKIM MAĐARSKIM ČASOPISIMA

U formiranju vojvođanske mađarske književnosti časopisi igraju istaknutu ulogu. Ovaj rad predstavlja deo većeg istraživanja, a fokusiran je prvenstveno na problematiku vizuelnih elemenata u vojvođanskim mađarskim časopisima. Beata Tomka u vezi sa suštinom časopisa *Új Symposion* ističe zajedništvo dva jezika, odnosno jezika i slike. Ova tradicija se ogleda i u kasnijim časopisima, posebno u časopisu *Symposion* i u njegovom pandanu *Ex Symposion* koji izlazi u Mađarskoj, zatim u postalfabetičkom časopisu *DNS*, u umetničkom onlajn-časopisu *Jelfolyam*, kao i u izdanjima *kARTon*. Analizu ovog poslednjeg autor studije smatra neophodnom (uprkos tome što izlazi u Mađarskoj) zbog toga što se uređivačka i autorska postavka vezuje za tradiciju časopisa *Új Symposion*. Studija opisuje problematiku vizuelnog, zatim rezimira konstatacije stručne literature vezane za časopis *Új Symposion*, te analizira odnos vizuelnog i tekstualnog u časopisima novijeg datuma.

Ključne reči: vojvođanska mađarska književnost, časopisna kultura, vizuelnost, tekstualnost, *Új Symposion*

A kézirat leadásának ideje: 2017. szept. 5.

Közlésre elfogadva: 2017. nov. 4.